

Pro doplňování ozbrojených sil České republiky se z vojáků v záloze vytváří záloha ozbrojených sil. Záloha se skládá z povinné zálohy a z aktivní zálohy. V aktivní záloze jsou vojáci nebo občané na základě dobrovolného převzetí výkonu branné povinnosti. Evidencí vojáků v aktivní záloze a s ní spojenou administrativní činností se zabývají zejména mobilizační oddělení krajských vojenských velitelství. Problematiku v oblasti aktivních záloh řeší následující článek.

Úvod

Současné aktivní zálohy se staly fenoménem ozbrojených sil České republiky v posledním roce 20. století, kdy tehdejší náčelník Generálního štábu Armády České republiky, armádní generál Ing. Jiří Šedivý, pozval vojáky v záloze na první dobrovolná vojenská cvičení. Z jejich účastníků vzniklo jádro aktivní zálohy. Jednotky aktivní zálohy začaly být soustavně budovány od roku 2002. V jednotlivých krajích začaly vznikat pěší roty, které byly určeny především k výpomoci při živelních pohromách a k ochraně objektů důležitých pro obranu státu v krizových situacích, např. při akutní hrozbě teroristického útoku nebo v případě zhoršení bezpečnostní situace. Mimo pěší roty byly dále postupně zakládány také specializované jednotky aktivní zálohy (tanková rota, mechanizovaná rota, ženijní rota, jednotka speciálních sil atd.).

Příslušníci aktivní zálohy se několik týdnů v roce věnují vojenskému výcviku, ve zbývajícím čase pak pracují ve svém civilním povolání. Kombinují tedy dvě kariéry – vojenskou a civilní.

Aktuální stav v oblasti branného zákonodárství

Občan nebo voják v povinné záloze dle § 27 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, mimo stav ohrožení státu nebo mimo válečný stav může dobrovolně převzít výkon branné povinnosti, pokud požádá o zařazení do aktivní zálohy dnem následujícím po dni, v němž dosáhne věku 18 let, na základě písemné žádosti podané příslušnému krajskému vojenskému velitelství.

Podmínkou zařazení do aktivní zálohy je zdravotní způsobilost občana nebo vojáka v povinné záloze, potřeba ozbrojených sil a uzavření dohody o zařazení do aktivní zálohy. Voják nebo krajské vojenské velitelství mohou od dohody písemně odstoupit před uplynutím doby, na kterou je dohoda uzavřena.

V souladu s Prozatímním organizačním řádem Ministerstva obrany, čj. 130127-1/2003-7542 ze dne 18. května 2004, ve znění pozdějších doplňků, odpovídají za jednotlivé oblasti výstavby a rozvoje aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky příslušné organizační útvary Ministerstva obrany v rozsahu své působnosti. Na základě rozhodnutí armádního generála Ing. Pavla Štefky byla celková odpovědnost za aktivní zálohu delegována na sekci rozvoje druhů sil – operační sekci Ministerstva obrany. Dalšími organizačními útvary, které se podílejí na výstavbě a rozvoji aktivní zálohy, jsou zejména: sekce plánování sil Ministerstva obrany,

sekce podpory Ministerstva obrany a sekce personální Ministerstva obrany. Za koordinaci jednotlivých činností pak odpovídá příslušník Kanceláře náčelníka Generálního štábu.

Výstavbu a rozvoj aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky ovlivňují zejména tyto právní předpisy:

- ❑ zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- ❑ zákon č. 220/1999 Sb., průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení, a o některých právních poměrech vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů,
- ❑ vyhláška č. 102/2005 Sb., o stanovení vzoru dotazníku a vzorů vojenských dokladů,
- ❑ vyhláška č. 103/2005 Sb., o zdravotní způsobilosti k vojenské činné službě.

Výše uvedené právní předpisy řeší zejména tyto podoblasti výstavby a rozvoje aktivní zálohy:

- ❑ dobrovolné převzetí výkonu branné povinnosti zájemci o zařazení do aktivní zálohy,
- ❑ evidence vojáků v aktivní záloze,
- ❑ uzavření dohody o zařazení do aktivní zálohy,
- ❑ zánik dobrovolného převzetí výkonu branné povinnosti,
- ❑ povolání vojáků v aktivní záloze k výkonu vojenského cvičení nebo výjimečného vojenského cvičení,
- ❑ průběh vojenského cvičení nebo výjimečného vojenského cvičení,
- ❑ povolání k výkonu mimořádné služby.

Usnesením vlády České republiky ze dne 25. října 2006 č. 1024 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. do 30. září 2006 byly zrušeny úkoly související s přípravou právních předpisů branného zákonodárství, tj. byly zrušeny úkoly k provedení meziresortního připomínkového řízení a předložení k projednání vládou:

- ❑ návrh věcného záměru zákona o průběhu vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze,
- ❑ návrh věcného záměru zákona o branné povinnosti občanů České republiky,
- ❑ návrh věcného záměru zákona o mimořádné službě v ozbrojených silách České republiky.

Usnesením vlády České republiky ze dne 16. května 2007 č. 500 o Plánu legislativních prací vlády na zbývající část roku 2007 a k Výhledu legislativních prací vlády na léta 2008 až 2010 byly stanoveny nové úkoly související s přípravou právních předpisů branného zákonodárství:

- ❑ návrh věcného záměru zákona o branné povinnosti (branný zákon),
- ❑ návrh věcného záměru zákona o mimořádné službě v ozbrojených silách České republiky,
- ❑ návrh věcného záměru zákona o službě vojáků z povolání, o průběhu vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků.

Termín pro předložení výše uvedených návrhů věcných záměrů právních předpisů vládě České republiky byl stanoven na čtvrté čtvrtletí roku 2008. Předpokládaná účinnost připravovaných právních předpisů je 1. leden 2010.

Aktuální stav v doplnění jednotek aktivních záloh

Koncem roku 2004 bylo zařazeno do jednotek aktivních záloh dobrovolných celkem 1312 vojáků v záloze. Dnem 1. ledna 2005 se tito vojáci podle § 39 odst. 4 zákona č. 585/2004

Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) považují za vojáky v aktivní záloze.

Jednotky aktivní zálohy byly od 1. ledna 2005 postupně vytvářeny takto:

❑ **k 1. lednu 2005:**

- 14 pěších rot strážních praporů krajských vojenských velitelství,
- tanková rota,
- průzkumná rota,
- družstvo psovodů.

❑ **v průběhu roku 2005:**

- mechanizovaná rota,
- pontonová rota,
- mostní rota,
- skupina duchovní služby,
- skupina tiskové a informační služby.

❑ **k 1. lednu 2006:**

- tři jednotky Vojenské policie.

❑ **k 1. lednu 2007:**

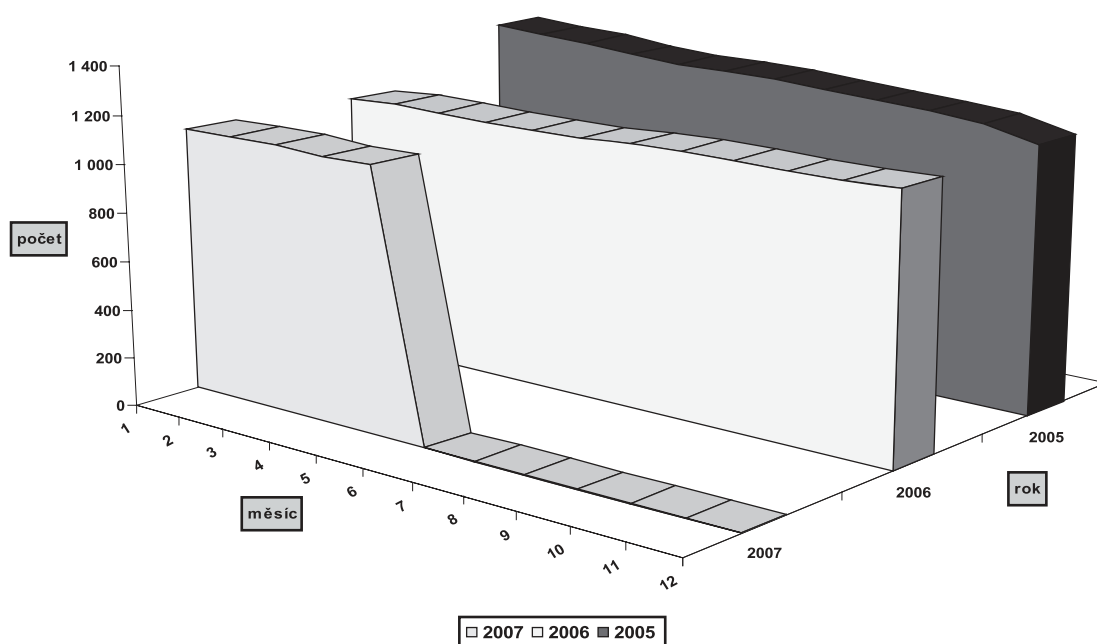
- stávající jednotky aktivních záloh byly reorganizovány a došlo k vytvoření nových jednotek.

V rámci stanoveného celkového limitu 3000 vojáků v aktivní záloze je tabulkami počtů skutečně plánováno 2955 těchto vojáků u 48 jednotek.

K 31. květnu 2007 bylo u krajských vojenských velitelství registrováno 1089 vojáků v aktivní záloze, což činilo 36,8 % plánovaných počtů.

Průměrný věk vojáka v aktivní záloze ke 14. červenci 2006 činil 35,6 let, k 7. květnu 2007 se nepatrně zvýšil na 36,3 let.

Přehled doplnění jednotek aktivní zálohy 2005-2007

Poznámka: Graf je zpracován se stavem k 31. květnu 2007

Analýza doplnění jednotek aktivních záloh

Počet vojáků v aktivní záloze se snížil z počátečního stavu (leden 2005) ve výši 1312 vojáků na současný stav (květen 2007) 1089 vojáků.

Výrazné snížení počtu vojáků v aktivní záloze nastalo v roce 2005, kdy rozdíl mezi počátečním stavem (leden 2005) a konečným stavem (prosinec 2005) činil cca 200 vojáků. Důvodů pro tento pokles bylo několik. Hlavním však bylo přijetí zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon).

Od 1. ledna 2005 byl dán termínu „aktivní záloha“ řádný právní rámec. Vojáci v aktivní záloze se vedle vojáků z povolání stali jedinými vojáky, kteří vykonávají vojenskou činnou službu v míru a připravují se pro plnění úkolů za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. V důsledku zavedení systému do výcviku vojáků v aktivní záloze byl zcela potlačen prvek živelnosti. V rámci vojenských cvičení začala být důsledně dodržována ustanovení právních a vojenských předpisů. To byl první důvod, ze kterého vycházela ztráta zájmu těch vojáků, kteří se do aktivní zálohy přihlásili před rokem 2005, zejména z důvodu bojového trávení volného času a tzv. „hraní na vojáčky“.

V důsledku zrušení povinné vojenské činné služby v míru se zcela jednoznačně zviditelnila skutečnost, že vojáci v aktivní záloze vykonávají vojenskou činnou službu pouze na principu dobrovolnosti. To přineslo řadu výrazných těžkostí, někdy spojených s následnou hrozbou ztráty zaměstnání, které vojákům v aktivní záloze způsobovali někteří zaměstnavatelé při uvolňování k výkonu vojenského cvičení. Především se to projevuje u soukromých firem, kde zaměstnavatelé jen velmi neradi uvolňují svoje pracovníky. Jsou totiž nuceni uvolnit vojáka v aktivní záloze bez odpovídající kompenzace, ať již finanční nebo částečným odpisem na daních. Toto byl druhý důvod, proč někteří vojáci z aktivní zálohy v uvedeném období raději odešli.

V období roku 2006 se počet vojáků v aktivní záloze stabilizoval a pohyboval se ve výši od 1076 do 1101 vojáků. Tento trend pokračoval i v roce 2007, kdy se počty vojáků v aktivní záloze pohybovaly v rozmezí od 1087 do 1092 vojáků. Jedná se tedy o setrvalý stav s mírnými změnami, odpovídajícími současnému stavu a vývoji v oblasti lidských zdrojů.

Velmi rozdílné je doplnění jednotlivých jednotek aktivních záloh. Z tohoto hlediska je nejúspěšnější tanková rota. Její doplnění se skoro vždy blížilo 100 %.

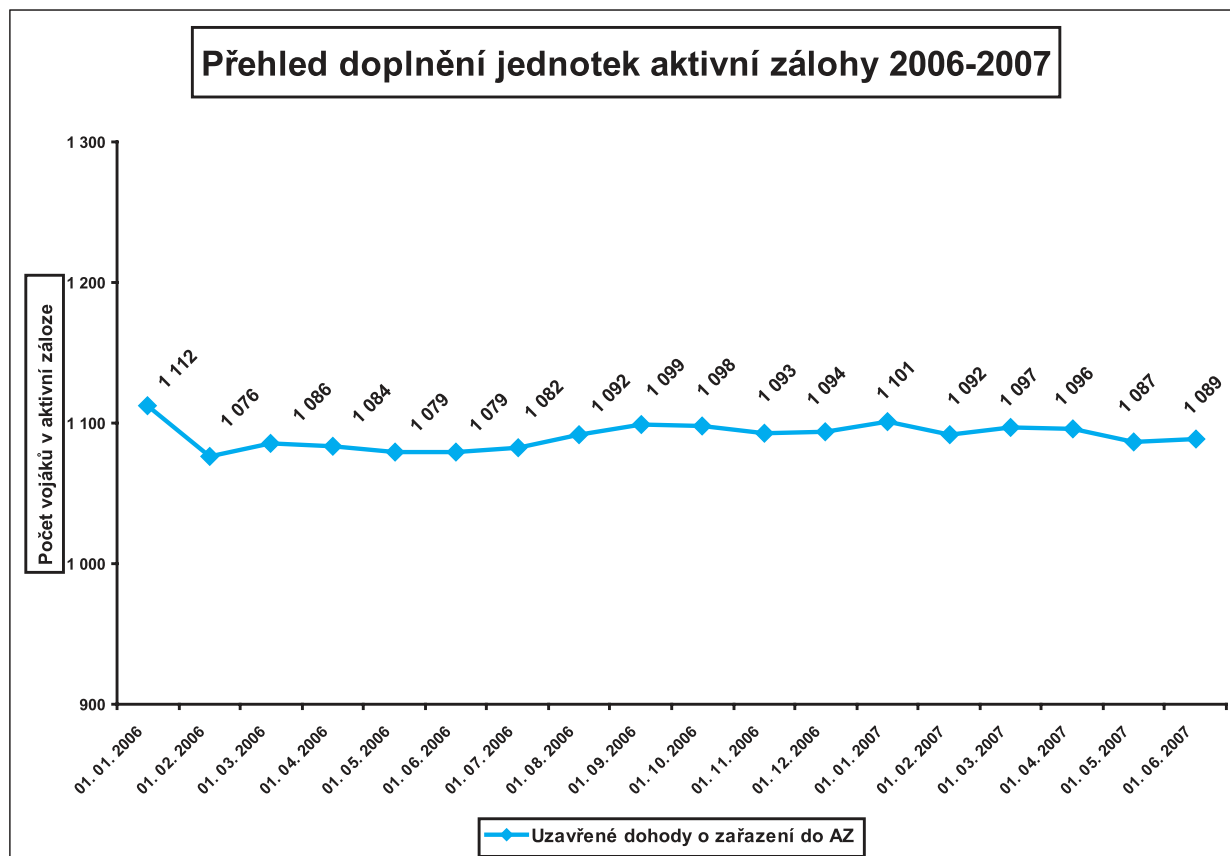
Úspěšnost doplnění vykazuje průzkumná rota a jednotka Vojenské policie z Olomouce. Průměrné doplnění průzkumné roty v roce 2005 bylo ve výši 93 %, v roce 2006 ve výši 96 % a v letošním roce 87 %. Průměrné doplnění jednotky Vojenské policie z Olomouce bylo v roce 2006 ve výši 84,2 % a v letošním roce dosahuje naplněnost výše 90 %. Nižší naplněnost vykazuje jednotka Vojenské policie z Tábora (v roce 2006 ve výši 84,2 %, v letošním roce ve výši 76 %). Výrazně nižší doplnění je u třetí jednotky Vojenské policie ze Staré Boleslavi. V roce 2006 bylo doplnění ve výši přibližně 31 %, v letošním roce stoupl na cca 53 %.

Rozdílné průměrné doplnění vykazují pěší rotы aktivní zálohy krajských vojenských velitelství. Až na výjimky bylo nejvyššího doplnění těchto jednotek dosaženo v roce 2005. Jedním z důvodů snížení počtu vojáků u těchto jednotek je jejich přechod do jednotek více odborně zaměřených (např. jednotky Vojenské policie nebo mechanizovaná četa).

Rozdíl mezi nejvíce doplněnou pěší rotou, kterou byla pěší rota u Krajského vojenského velitelství Praha, a nejméně doplněnou jednotkou, kterou byla pěší rota u Krajského velitelství Zlín, činilo v roce 2005 přibližně 60 %. V roce 2007 tento rozdíl (jednotka Krajského

vojenského velitelství Praha a Krajského vojenského velitelství Liberec) dosahuje více jak 46 %. Důvodem tohoto stavu může být i v přístupu krajských vojenských velitelství ke svým jednotkám.

Ostatní jednotky aktivní zálohy, zejména jednotky vytvořené k 1. lednu 2007, vykazují minimální nebo nulové průměrné roční doplnění. Pravděpodobně o službu u těchto jednotek není žádný zájem.

Poznámka: Graf je zpracován se stavem k 1. červnu 2007.

Počet žádostí o zařazení do aktivní zálohy v průběhu kalendářního roku je nerovnoměrný. Největší počet žádostí je u krajských vojenských velitelství zaznamenán v měsíci lednu. Zde se pravděpodobně jedná o reakci na vyplácení odměny vojákům v aktivní záloze podle § 83a zákona č. 220/1999 Sb., (do 31. ledna kalendářního roku za rok předcházející ve výši 500,- Kč za jeden měsíc služby v aktivní záloze).

Další výkyvy v počtu žádostí jsou reakcí na proběhlá hlavní vojenská cvičení jednotek aktivní zálohy (probíhají zejména v období měsíců duben až květen a září až říjen).

Z výkazu o počtu žádostí o dobrovolné převzetí výkonu branné povinnosti z důvodu zařazení do aktivní zálohy lze rovněž odvodit nevyrovnanost nejen v počtu žádostí podle kalendářního roku, ale i z hlediska plnění branné povinnosti státním občanem České republiky (kategorie občan, který podléhá branné povinnosti a který nekonal vojenskou činnou službu a kategorie voják v povinné záloze).

V této souvislosti je třeba upozornit na nepodloženost některých prohlášení, že schopnost k vojenské činné službě z důvodu zařazení do aktivní zálohy je záměrně posuzována s cílem negativně ovlivnit naplněnost aktivní zálohy. Z podkladů získaných z Ústřední vojenské lékařské komise vyplývá, že zájemci o zařazení do aktivní zálohy záměrně mylně informují

ředitele krajských vojenských velitelství o důvodech svého neúspěchu při lékařské prohlídce. Málokdo je totiž ochoten si připustit, že má úzkostné stavy či trpí nočním pomočováním. Nejde však pouze o tyto nemoci, ale i nemoci oběhové, dýchací, případně trávicí soustavy. Samostatnou kapitolou jsou pak nemoci oka.

Jednotky aktivní zálohy jsou budovány a připravovány k plnění úkolů ozbrojených sil České republiky. Vzhledem k rizikům spojených s výkonem vojenské činné služby musí Ministerstvo obrany trvat na tom, aby příslušníci těchto jednotek splňovali stanovená kritéria, zejména zdravotní způsobilost.

Výkaz o počtu žádostí o dobrovolné převzetí výkonu branné povinnosti

Termín	zařazení do aktivní zálohy								Celkem	doděšeno kladně	zamítnuto	odvoláno
	občan	z povinné zálohy			doděšeno kladně	zamítnuto	odvoláno					
		doděšeno kladně	zamítnuto	odvoláno								
2005	54	12	17	4	281	60	62	39	335	72	79	43
2006	65	13	31	19	250	106	100	74	315	119	131	93
2007	72	15	16	14	104	36	31	9	176	51	47	23

Poznámka: Výkaz je zpracován se stavem k 31. květnu 2007.

Při posuzování je zohledněno i ustanovení branného zákona § 5 o možnosti povolání vojáka v aktivní záloze do služebního poměru vojáka z povolání na dobu do 2 let.

Z výkazu o nástupu vojáků v aktivní záloze k vykonání vojenského cvičení nebo výjimečného vojenského cvičení lze odvodit zvyšující se četnost krátkodobých vojenských cvičení, zpravidla jednodenních. O přínosu těchto vojenských cvičení na výcvik jednotlivce, popř. celé jednotky, lze s úspěchem pochybovat.

V dalším období je nutno zvážit, zda využívání jednotek aktivní zálohy i k plnění opakovaných úkolů, spojených s výkonem čestné stráže při vzpomínkových akcích na teritoriu krajského vojenského velitelství, neodrazuje případně zájemce o zařazení do aktivní zálohy.

Výkaz o nástupu vojáků v aktivní záloze k vykonání vojenského cvičení nebo výjimečného vojenského cvičení

rok	počet vojáků v aktivní záloze, kteří vykonali vojenské cvičení v roce							
	počet cvičících vojáků v AZ	počet vojáků v AZ na vojenském cvičení	z toho					výjimečné vojenské cvičení
			1x cvičení (v daném roce)	2x cvičení (v daném roce)	3x cvičení (v daném roce)	4x cvičení (v daném roce)	5 a vícekrát cvičení (v daném roce)	
2005	3 562	1 470	500	373	275	119	203	0
2006	3 583	1 165	168	291	287	123	296	0
2007	1 328	907	611	193	85	14	4	0

Poznámka: Výkaz je zpracován se stavem k 31. květnu 2007.

Závěr

Z uvedených poznatků a rozborů vyplývá potřeba zvýšit úsilí v propagaci a náboru vojáků a občanů do jednotek aktivní zálohy.

Pozornost musí směřovat zejména na mladou generaci. Pro doplňování ozbrojených sil České republiky za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu se předpokládá využít především tzv. mladší ročníky narození, tj. max. do 35 až 40 let fyzického věku. Starší ročníky narození budou využívány pouze v případě úhrady nedostatkových, popř. úzce specializovaných odborností.

Základní otázkou zůstává, jak by se zachovali vojáci v záloze, kteří vykonali základní nebo náhradní službu, v případě povolání do mimořádné služby. Analýza názorů těchto vojáků by byla přínosem pro další výstavbu a rozvoj aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky, neboť lze předpokládat obdobné spektrum odpovědí jako u mladé středoškolské „přematuritní“ generace – viz č. 1 Vojenských rozhledů z letošního roku.

Použitá literatura:

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Vojenská strategie České republiky, Praha: MO, 2004.

PAVLÍČEK, V. a kolektiv. Ústavní právo a státověda. Praha: Linde, 2003.

Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů. Pomůcka, Vyškov 2005.

PERNICA, B. Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti. AVIS. Praha 2007.

KOVAŘÍK, M. Aktivní záloha. [přednáška] Brno 2007.

VLČEK, B. Možnosti doplňování ozbrojených sil České republiky vojáky v záloze za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. Vojenské rozhledy. 2007, roč. 16, č.1, s. 169-174.

Digitální zdroje:

<http://www.army.cz>

Armáda České republiky se za posledních patnáct let výrazně změnila. Změnila strukturu, početní stavy, výzbroj a stala se plně profesionální. S armádou před patnácti lety se to možná srovnat dá, ale snad jen v tom, že někde ještě máme stejnou techniku. Jinak je to armáda s tou původní naprosto nesrovnatelná. Zásadní změnou je její profesionalizace. Změnil se přístup k lidem a také jejich přístup k technice, k materiálu a k výkonu služebních povinností. Výsledkem těchto změn je rovněž rostoucí důvěra civilní veřejnosti v Armádu České republiky, jak to dokazují výzkumy veřejného mínění z posledních let.

**O riziku musíme hovořit
Z rozhovoru se zástupcem náčelníka Generálního štábu AČR – ředitelem SOC MO
generálmajorem Josefem Prokšem
Czech Armed Forces today 3/2007**